

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی

سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۲

تاریخ تصویب: ۹۷/۱۲/۱۴

صفحات: ۲۷-۵۳

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی (بررسی موردی دانشگاه امام صادق علیه السلام ۱۳۹۵ - ۱۳۶۱)

محمد رضا دهشیری

دانشیار دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه نویسنده مسئول

mohammadreza_dehshiri@yahoo.com

سید محسن روحانی

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل از دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

چکیده

دیپلماسی علمی را می‌توان بعنوان یکی از موثرترین شاخه‌های دیپلماسی عمومی به شمار آورد و سکاندار هدایت آن را، دانشگاه‌ها و جامعه علمی کشورها بر عهده دارند. امروزه کشورهای مختلف با آگاهی از تأثیرگذاری بالای دیپلماسی علمی در حصول نتایج مطلوب در سیاست خارجی خود، بدنبال سرمایه‌گذاری در این عرصه نوین می‌باشند. دانشگاه امام صادق علیه السلام به عنوان یک دانشگاه پیشرو در زمینه علوم انسانی و اسلامی می‌تواند بعنوان یک دانشگاه الگو در زمینه دیپلماسی علمی مطرح گردد. در این تحقیق ضمن بررسی و سنجش عملکرد دانشگاه براساس شاخص‌های استاندارد، از طریق روش اشباع داده‌ها به مصاحبه با مسئولین، اساتید و صاحب نظران دانشگاه در عرصه بین‌المللی پرداختیم. در این مصاحبه‌ها مجموعه دلایل ایجابی برای حرکت دانشگاه در مسیر بین‌المللی شدن بر شمرده شد. حفظ مزیت رقابتی دانشگاه، کمک به حفظ و بقای دانشگاه، کمک به رشد علم و ارتقا سطح علمی اساتید و دانشجویان از جمله این دلایل بود. در پایان تحقیق راهکارهایی شامل ایجاد آگاهی در کارکنان، اعضای هیات علمی و دانشجویان پیرامون اهمیت و منافع بین‌المللی شدن دانشگاه و گفتمان سازی در این حوزه، ایجاد تعهد از طریق ابزارهای انگیزشی و ایجابی، و تدوین نقشه راهبردی کلان در عرصه بین‌المللی شدن و استفاده از ظرفیت فارغ‌التحصیلان دانشگاه ارائه گردید.

واژگان کلیدی: دیپلماسی علمی، بین‌المللی سازی دانشگاه، دانشگاه امام صادق علیه السلام، آموزش

عالی، دیپلماسی عمومی

مقدمه

در بین وجوه مختلف دیپلماسی که شامل دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی ورزشی، دیپلماسی علمی، و دیپلماسی رسانه است، دیپلماسی علمی بدین دلیل که هدف آن نخبگان و تصمیم‌گیرندگان آینده کشورها هستند دارای اهمیت و تاثیر مضاعفی است. در واقع از آنجا که اغلب نخبگان سیاسی از میان دانشگاهیان برگزیده می‌شوند، گسترش اعطای بورس‌های بین‌المللی و پذیرش دانشجویان خارجی به منزله نوعی معرفی فرهنگ و جامعه خود به رهبران سیاسی و مدیران ارشد آینده کشورهای جهان است همچنین روابط دانشگاهی می‌تواند موجب استحکام روابط سیاسی و اقتصادی میان دولت‌ها شود. (دویت، ۲۰۰۲: ۸۶) به دلیل همین اهمیت و تاثیرگذاری زیاد، دولت‌ها بدنبال فراهم نمودن بسترهای لازم و برنامه‌ریزی‌های میان مدت و بلند مدت در حوزه آموزش عالی با هدف استفاده حداکثری از دیپلماسی علمی هستند. از جمله بسترهای لازم می‌توان به بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها اشاره کرد.

در عصر حاضر شاهدیم که دانشگاه‌های پیشرو در سرتاسر جهان تلاش خود را در جهت بین‌المللی شدن آغاز نموده‌اند، اگر بین‌المللی شدن دانشگاه را "فرآیند ادغام و یکپارچه‌سازی اهداف، وظایف و یا ارائه آموزش و پژوهش در سطح بین‌المللی و بین فرهنگی" (نایت، ۲۰۰۴: ۲۹) بدانیم آنگاه مشخص می‌شود که دانشگاه‌های کشورمان در این مقوله یا در ابتدای راه هستند و یا اساساً برنامه مناسبی برای این منظور تدارک ندیده‌اند.

با توجه به نقش کشور ایران در منطقه و موفقیت نظام آموزش عالی آن، در بلند مدت می‌توان به عرضه‌ی آموزش عالی فراملی در رشته‌های مختلف اقدام کرد. اما بررسی آسیب شناختی وضعیت آموزش عالی ایران در فرایند جهانی شدن حکایت از فاصله‌ی زیاد تا وضعیت مطلوب دارد که نیازمند درک درست از مفاهیم و شرایط موجود و برنامه‌ریزی اصولی است (جاودانی، ۱۳۸۸: ۴)

در این پژوهش به بررسی تأثیر دانشگاه امام صادق علیه‌السلام به عنوان یک دانشگاه پیشرو در حوزه علوم انسانی اسلامی بر دیپلماسی علمی کشور می‌پردازیم. در این زمینه شاهد دو طیف از نظرات هستیم گروه اول که اعتقاد دارند دانشگاه امام صادق برای تربیت مدیران جمهوری اسلامی ساخته شده (ارکان زاده یزدی، ۱۳۹۲: ۷) و در نتیجه تأثیر دانشگاه را در دیپلماسی علمی کشور بسیار اندک می‌دانند چرا که اصولاً حرکت در مسیر بین‌المللی شدن و دارا بودن تعاملات بین‌المللی را کارویژه دانشگاه نمی‌دانند و در مقابل عده‌ای دیگر به بیانات مقام معظم

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

رهبری مبنی بر تبدیل شدن این دانشگاه به "مرجع تحقیقات مراکز علمی و دانشگاه‌های دنیا" (بیانات مقام معظم رهبری در جمع اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق علیه‌السلام ۱۳۸۴) اشاره کرده عنوان می‌دارند که دانشگاه امام صادق علیه‌السلام باید بعنوان چشمه جوشان "علوم انسانی اسلامی" پاسخگوی عطش همه حقیقت‌جویان عالم و دانش‌پژوهان در هر نقطه از جهان و هر نژاد و مذهب و ملیتی باشد. (تولایی و روحانی، ۱۳۹۰: ۱۲) و لذا یکی از وظایف دانشگاه را حرکت در مسیر بین‌المللی شدن و تعامل با دنیای خارج می‌دانند.

در این پژوهش ضمن بررسی نظرات این دو گروه، سوابق و تجارب همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه و جایگاه کنونی همکاری‌های بین‌المللی آن را بررسی خواهیم کرد. میزان توفیق دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در معرفی بین‌المللی خود را ارزیابی کرده و مجموعه‌ای از موانع و عوامل ساختاری و کارکردی را در عدم موفقیت موثر در این عرصه برشمرده و میزان تأثیر هر کدام از آن‌ها را می‌سنجیم. در نهایت راهکارهایی برای بین‌المللی سازی دانشگاه امام صادق علیه‌السلام به عنوان یک دانشگاه علوم انسانی که بتواند در حوزه دیپلماسی علمی و نهایتاً دیپلماسی عمومی تأثیرگذار باشد، ارائه خواهد شد.

روش تحقیق کیفی بر اساس اشباع داده‌ها و روش تحقیق کمی براساس پرسشنامه و با روش لیکرت انجام شده است. اشباع داده‌ها در چارچوب روش گراند تئوری^۱ قابل تعریف است در روش اشباع داده‌ها مقولات اصلی، یعنی مقولاتی که بیشترین قدرت تبیین را دارند، باید تا حد ممکن اشباع نظری لازم را کسب کنند. زمانی یک مقوله اشباع نظری لازم را کسب می‌کند که در مواجهه با داده‌های جدید چیزی به آن افزوده نشود.

۱. چارچوب نظری

۱-۱. دیپلماسی علمی

دیپلماسی علمی از عناصر دیپلماسی عمومی است. موضوع اصلی دیپلماسی علمی استفاده از ظرفیت‌های علم برای تحقق اهداف سیاست خارجی می‌باشد. علم زبانی بین‌المللی محسوب می‌شود که از هرگونه تعصبات به دور است. علم و روابط بین‌المللی عواملی هستند که بر

۱. Grounded Theory

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

یکدیگری تأثیر می‌گذارند و می‌توانند همدیگر را بهبود ببخشند. در واقع علم و فناوری به‌عنوان یکی از عرصه‌های دیپلماسی، فضای مناسبی را برای گفت‌وگو میان دولت‌ها فراهم می‌کند. جذابیت‌های فراوانی در علم وجود دارد که سبب می‌شود، دیپلماسی به دنبال به خدمت گرفتن آن باشد. از جمله جذابیت‌ها می‌توان به قدرت‌زایی و ثروت‌زایی، هسته اصلی توسعه بودن، قابلیت تجزیه‌پذیری به لایه‌های مختلف و ورود به تمامی ابعاد زندگی انسان اشاره نمود. وجود چنین ظرفیتی موجب ایجاد عرصه جدیدی به نام "دیپلماسی علمی" (که در برخی کشورها با نام‌های دیپلماسی فناوری، دیپلماسی علم و دیپلماسی علم و فناوری شناخته شده می‌باشد) شده است. عرصه‌ای که زیرمجموعه دیپلماسی عمومی بوده و توجه بسیاری از افراد را از جمله دانشمندان و سیاستمداران به خود جلب کرده است. (احمدی، ۱۳۹۱: ۱۰۶)

به نظر می‌رسد علم و تکنولوژی ابزارهای جایگزین مطلوبی برای تعامل و ایجاد ارتباطات بین‌المللی است یعنی نوآوری، علم و دستاوردهای فناوری می‌تواند سهم بالقوه‌ای در سیاست خارجی کشورهای مختلف برای حضور در عرصه‌های فراملی داشته باشند. به‌طور کلی علم و فناوری و به‌طور خاص دیپلماسی علم و فناوری یکی از مولفه‌هایی است که توانایی و قابلیت تأمین منافع ملی در هر شرایطی را داراست و به‌عنوان یک مولفه مهم قدرت نرم کشورها، با ماهیت اقتدارآفرین خود از تأثیرات متقابل با حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی کشورها برخوردار است. (هادیان، ۱۳۹۱: ۱۶)

با جستجوهای انجام گرفته در فضای آکادمیک سیاست خارجی و روابط بین‌الملل مطالب مدون زیادی از این موضوع به دست نخواهد آمد دلیل آن را نیز باید در عدم توجه حوزه سیاست خارجی به حوزه علم و فناوری دانست. با اینکه از نظر ارائه تعریفی جامع و مانع هنوز دیپلماسی علمی مفهوم قابل بحثی دارد اما می‌توان این تعاریف مبسوط را از دیپلماسی علمی عنوان کرد: توانمندی‌های علمی یک کشور و تعاملات آن با دیگر بازیگران بین‌المللی در این حوزه که در خدمت پیشبرد سیاست خارجی آن کشور قرار گیرد و یا روابط سیاسی میان کشور و دیگر بازیگران بین‌المللی که زمینه ساز توسعه و تعاملات علمی گردد، دیپلماسی علمی نامیده می‌شود. (فیروزآبادی، ۱۳۹۰: ۲) به عبارت دیگر برای تنظیم مناسبات بین‌المللی علم و فناوری، مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها، راهبردها، سازوکارها و عوامل مورد نیاز است که در مجموع از آن می‌توان به "دیپلماسی علمی" تعبیر کرد. اگر بخواهیم یک تعریف عملیاتی نیز از دیپلماسی علمی ارائه دهیم، این می‌شود که شما از ابزار علم و فناوری برای پیشبرد سیاست خارجی

استفاده کنید و از ظرفیت‌های دیپلماتیک برای نیازها و اهداف حوزه علم و فناوری بهره بگیرید. در تعریف دیگری از دیپلماسی علمی آن را استفاده از علم و ظرفیت‌ها و دستاوردهای آن در عرصه روابط با دیگر کشورها و ملت‌ها به عنوان راه و روشی برای برقراری ارتباطات جدید، تقویت روابط میان دولت‌ها، به وجود آوردن قدرت نرم برای کشورها و تامین منافع ملی آن‌ها دانسته‌اند. (هادیان، ۱۳۹۱: ۱)

۱-۲. آموزش عالی

آموزش عالی، به عنوان نیروی محرکه توسعه پایدار و حرکت به سوی جامعه معرفتی، دارای نقش راهبردی است. علاوه بر آن، نهاد یاد شده در مزیت رقابتی کشورها در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نقش تعیین کننده‌ای ایفا می‌کند. بعد بین‌المللی آموزش عالی روز به روز مهم‌تر، پیچیده‌تر و مبهم‌تر می‌شود. دگرگونی‌های فراوان و شتابان ناشی از پدیده جهانی شدن در عصر حاضر به ویژه در عرصه‌های علوم و فناوری از یک سو و تکیه بنیادین بر اقتصاد توسعه دانش محور از دیگر سو موجب شده است که آموزش عالی بیشترین تأثیرات را از این تحولات پذیرا باشد و در عین حال، عمیق‌ترین تأثیرات را بر این روند داشته باشد. دلایل زیادی برای این تبدیلات و تحولات وجود دارد. عوامل اصلی به وجود آورنده تغییر را می‌توان در توسعه خدمات ارتباطی و اطلاعاتی پیشرفته، جابجایی روز افزون نیروی کار بین‌المللی، تاکید زیاد بر تجارت آزاد، تمرکز بر جامعه‌ی دانش بنیان، افزایش سطوح سرمایه‌گذاری خصوصی و کاهش حمایت‌های دولتی از بخش آموزش و یادگیری مادام المعمر دانست. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که بخش آموزش عالی بخصوص در دو دهه اخیر خود را مواجه با مسائل و فعالیت‌های بین‌المللی می‌بیند. این تمایل روز افزون به این معناست که هم در جنبه‌ی ملی و هم در سطح موسسه‌های دانشگاهی، اقدامات تأثیرگذاری در زمینه‌ی راهبردها، برنامه‌ها و زیرساخت‌های این هدف صورت می‌گیرد. (نایت، ۲۰۰۵: ۵)

از سوی دیگر آموزش عالی همواره به عنوان یک نیروی بین‌المللی عمل کرده است، بر رشد روشنفکری و علمی تأثیر گذاشته و ایده‌ها و نظرات را در سراسر جهان پخش کرده است. دامنه نفوذ آن، هم شامل مردم است و هم شامل نهادها و سازمان‌ها. تجربه تحصیل کردن - خواه در کشور خود و خواه در یک کشور خارجی - به شکل دهی نگرش جهانی و گرایش افراد نسبت به جامعه و فرهنگ کمک می‌کند. برای مثال بسیاری از دانشجویان بین‌المللی رهبران بالقوه‌ای

❖ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —
هستند که بعد از بازگشت به کشور خود جایگاه‌های شغلی بالایی را در بخش‌های عمومی و خصوصی در اختیار می‌گیرند و از اطلاعات و دانش کسب شده در طول دوران تحصیل خود استفاده می‌کنند.

۱-۳. بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که بخش آموزش عالی خود را مواجه با مسائل و فعالیت‌های بین‌المللی می‌بیند. این تمایل روزافزون به این معناست که هم در جنبه‌ی ملی و هم در سطح موسسه‌های دانشگاهی، اقدامات تأثیرگذاری در زمینه‌ی راهبردها، برنامه‌ها و زیرساخت‌های تحقق این هدف صورت می‌گیرد. (نایت، ۲۰۰۱، ۵) بین‌المللی شدن از اواسط دهه ۱۹۸۰ بتدریج در چارچوبی گسترده‌تر مورد توجه قرار گرفت و روز به روز بر اهمیت این حوزه و کارهای منتشر شده در این رابطه افزوده شد. شواهد این ادعا را در تغییرات زیر می‌توان مشاهده قرار داد:

- افزایش تعداد دانشجویان، اساتید و پژوهشگرانی که در طرح‌های جابجایی دانشگاهی مشارکت می‌نمایند.
- افزایش تعداد دوره‌های مطالعاتی، برنامه‌ها و مدارک تحصیلی که پیرامون موضوعات تطبیقی و بین‌المللی متمرکز هستند.
- افزایش ارائه‌ی برون مرزی برنامه‌های تحصیلی
- افزایش شبکه‌ها و کنسرسیوم‌های بین‌المللی
- افزایش فعالیت‌های فوق برنامه‌ای تحصیلی، با عناصر بین‌المللی و چندفرهنگی،
- افزایش تمایل کشورها جهت پذیرش دانشجویان خارجی
- افزایش تعداد مدرک‌های مشترک
- گسترش همکاری‌ها، نمایندگی‌ها و پردیس‌های تابع برون مرزی
- بنیان نهادن سازمان‌های ملی جدید جهت تمرکز بر آموزش بین‌المللی
- سیاست‌ها و برنامه‌های دولتی جدید در سطح منطقه‌ای و ملی که از جابجایی دانشگاهی و سایر اقدامات بین‌المللی حمایت می‌کنند. (نایت، ۲۰۰۶، ۳۵۲)

۱-۱-۳. تعریف

به مجموعه فعالیت‌های مربوط به گسترش همکاری‌ها و ارتباط علمی و دانشگاهی بین‌المللی گفته می‌شود که هدف آن فراهم ساختن محیط آموزشی و پژوهشی در دانشگاه‌هاست که به نحو واقعی در ارتباط و همبسته با چشم اندازها و پیشرفت‌های جهانی است. (فاضلی، ۱۳۸۳: ۱۸ _ ۱۹) "وان در وند" بین‌المللی شدن را هرگونه تلاش نظام‌مند با هدف ساختن آموزش عالی در پاسخ به الزامات و چالش‌های مربوط به جهانی شدن جوامع، اقتصاد و بازارهای کار تعریف کرده است. (نایت ۲۰۰۷: ۲۱۴)

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها برای درک مفهوم پیچیده جهانی شدن در بخش آموزش عالی به کار می‌رود. بین‌المللی سازی دانشگاه، یعنی جابجایی بین‌المللی دانشجویان، به عبارتی برنامه‌هایی که به موجب آن دانشجویان با یکدیگر آشنا شده و یکدیگر را بهتر دریابند، مهارت‌های بین‌المللی و میان فرهنگی را بدست آورند و در نهایت آن‌ها را نسبت به واقعیت همبستگی جهانی و چالش‌های جهانی حساس کند. بین‌المللی سازی دانشگاه می‌تواند به جابجایی دانشجویان و استادان بیانجامد. بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، بین‌المللی کردن خود مهارت آموزی است. این کار نیازمند بازتعریف برنامه ریزی درسی از طریق وارد ساختن الزامی یکی از اجزاء بین‌المللی و نیز از طریق شبکه سازی بین‌المللی برنامه‌های آموزشی است. شبکه سازی بین‌المللی از طریق تفاهم نامه دو جانبه و برنامه‌های مشترک می‌تواند انجام یابد. جذب دانشجویان خارجی موجب شهرت بین‌المللی دانشگاه و بین‌المللی شدن پردیس آن می‌شود. (طاهری، ۱۳۹۰: ۱۶۰)

دیپلماسی علمی دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) از منظر تاریخی

۱-۲. بین‌المللی شدن و تأکید بر مطالعات میان رشته‌ای

(با هدف تبدیل شدن به الگو برای کشورهای دیگر)

یکی از اهداف اصلی این دانشگاه تلفیق بین علوم اسلامی و علوم انسانی متداول بوده است. مؤسسان این دانشگاه پیش از پیروزی انقلاب اسلامی با درک شکاف موجود بین حوزه و دانشگاه در صدد تأسیس دانشگاهی برآمدند که تلفیقی از دروس حوزه و دانشگاه را در خود داشته باشد. موضوع جدایی حوزه و دانشگاه از توجهات اصلی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران،

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) بوده است و ایشان در مقاطع مختلف و در سخنرانی‌ها و وصیت‌نامه خود بارها بر وجود برنامه‌ای استعماری جهت ایجاد گسست بین این دو نهاد تأکید کرده و لزوم پیوند آن دو را گوشزد نموده‌اند. بدین ترتیب، در گام نخست، نظام علمی دانشگاهی با تلفیقی از دروس معارف اسلامی و علوم متداول انسانی به همراه اجرای اصول تربیتی و اخلاقی حوزه‌های علمیه اجرایی گردید. در این نظام دانشجویان همزمان با تحصیل علوم اسلامی، علوم متداول انسانی را نیز می‌آموزند.

این کار مبتنی بر همان ایده تحول در برنامه‌ریزی درسی دانشگاه‌ها در جهت اسلامی کردن آن‌ها البته در ابعادی وسیع‌تر بود. ابعادی وسیع‌تر به این خاطر که رشته‌ها تقریباً هویتی نوین یافته بود و می‌شد آن‌ها را از انواع میان رشته‌ای نامید. این با رشته‌های دانشگاه‌های دیگر در زمان بازگشایی متفاوت بود. در دانشگاه‌های دیگر حتی در رشته‌های علوم انسانی صرفاً واحدهایی اضافه شده بود و واحدها و دروس قبل از بازنگری وجود داشت و توقع این بود که با افزودن برخی دروس اسلامی، ایده نیل به دانشگاه اسلامی محقق شود. باید اذعان کرد برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه امام صادق (ع) شکلی متفاوت با برنامه‌ریزی‌های بازنگری شده در دانشگاه‌های دیگر داشت. (صمیم، ۱۳۹۲: ۶۸)

در واقع باید گفت ایده تأسیس دانشگاه امام صادق (ع) تلاشی بود برای بازآوردن جهان‌بینی اسلامی در کلیت خویش به بستر اصلی زندگی اجتماعی در جامعه مدرن معاصر. این مهم بر بنیاد نظریه دینی و ارتباط میان نهاد ایدئولوژی از طریق منطبق ساختن و تلفیق میان دو حوزه علوم اسلامی و علوم مدرن با یکدیگر در عمل منجر به تأسیس برنامه‌ها و دوره‌های تحصیلی میان رشته‌ای این دانشگاه شد. این امر یعنی محوریت بخشیدن به موضوعات تلفیقی، در حقیقت نقطه قوت و وجه تمایز اصلی دانشگاه امام صادق (ع) با سایر دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. (افتخاری، ۱۳۸۷: ۳۳-۳۵)

یکی از مهمترین نتایج و دستاوردهای تجربه دانشگاه امام صادق (ع) در حوزه برنامه‌های میان رشته‌ای، ارائه یک الگو و مدل مناسب برای آموزش عالی در دو سطح جهان اسلام و کشورهای جنوب یا در حال توسعه است. مدل دانشگاه امام صادق (ع) برای آموزش عالی در جهان اسلام از این حیث حائز اهمیت است که می‌تواند راهکار عملی و مناسبی برای پل زدن میان آموزه‌های اسلام و علوم انسانی ارائه دهد. جذابیت الگوی دانشگاه امام صادق (ع) برای کشورهای جهان سوم و جنوب ناظر بر این واقعیت است که تجربه این دانشگاه یکی از مصادیق

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

بارز بومی سازی رشته‌های دانشگاهی از طریق تأسیس برنامه‌های میان رشته‌ای به گونه‌ای است که این رشته‌ها بتوانند در چهارچوب شرایط بومی کشورها برطرف کننده نیازهای واقعی جوامع جنوب در دو حوزه آکادمیک و اجرایی باشند. (خانی، ۱۳۸۹: ۵۸)

توجه به دو عامل فرهنگ بومی و نیازهای بومی یکی از مزیت‌ها و نقاط مثبت دانشگاه امام صادق (ع) برای جهان سوم است. این واقعیت که تأسیس رشته‌های جدید در این دانشگاه با هدف پایان دادن به سلطه بی چون و چرای سنت آکادمیک غربی و به چالش کشیدن الگوی "گپی برداری محض از آن" طراحی شده، می‌تواند کشورهای جنوب و به ویژه جهان اسلام را در طراحی الگوی خاص خود برای آموزش عالی بومی یاری کند. این امر به ویژه از این رو که در راستای نیل به آن‌ها به توسعه پایدار و همه جانبه در حوزه‌های فرهنگی و آموزشی است، از بسیاری جهات برای آن‌ها قابل توجه است. (خانی، ۱۳۸۹: ۵۱)

نمونه‌ای از برنامه‌ریزی برای یک میان رشته‌ای اسلامی (کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی، فرهنگ و ارتباطات) در دانشگاه امام صادق (ع)

واحد‌ها	ارزش واحد‌ها	حوزه مطالعاتی
معارف اسلامی، فلسفه اسلامی، منطق، تاریخ و تمدن اسلام، تفسیر قرآن، فقه و مبانی حقوق اسلامی	۷۰ واحد	علوم اسلامی
سیاست گذاری فرهنگ و ارتباطات، حقوق رسانه، حقوق بین‌الملل، تعلیم و تربیت، ارتباطات سنتی در ایران و اسلام، مقدمه ای بر مطالعات دین، ارتباطات فرهنگی و بین‌المللی	۱۵۰ واحد	فرهنگ و ارتباطات
۴۵ واحد		زبان خارجی (انگلیسی و عربی)

(منبع: سایت رسمی دانشگاه امام صادق علیه‌السلام)

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

۲-۲. بین‌المللی شدن و یادگیری زبان‌های خارجی

(با هدف تبلیغ و تعاملات بین‌المللی)

درواقع مسئله‌آشنایی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان با زبان‌های خارجی نشان از اهمیت موسسان اولیه برای ارتباطات خارجی دانشجویان دانشگاه به صورت عام و مسئله تبلیغ بصورت خاص داشته است. امری که آیت الله مهدوی کنی (ره) نیز بر آن صحنه گذاشته‌اند: "درباره‌گزینش دانشجو، بعد از برنامه‌ریزی، دو نظر در بین هیئت امنا مطرح بود؛ یک گزینه آنکه ما از میان طلابی که در حوزه‌های علمیه یک دوره تحصیلاتی را طی کرده‌اند گروهی را گزینش کنیم و علوم جدید را به آن‌ها آموزش بدهیم، به آن‌ها زبان و مسائل روز را بیاموزیم تا این‌ها با آشنایی به مسائل روز به طلابی روز آشنا تبدیل شوند و با یاد گرفتن یک زبان خارجی، در خارج بتوانند تبلیغ کنند. هم زبان عربی آموخته باشند هم به یکی از زبان‌های زنده دنیا - انگلیسی یا فرانسه - مسلط باشند و نیز برای فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دوره‌هایی برای کسب علوم و معارف اسلامی ترتیب دهیم و آن‌ها را به معارف دینی آشنا سازیم. این یک گزینه تلفیقی بود از طلاب و دانشجویان دانشگاه‌ها." (مصاحبه مرحوم آیت الله مهدوی کنی (ره) با خبرگزاری فارس، ۱۳۹۱)

با توجه به گفته‌های آیت الله مهدوی کنی در بالا اینطور به نظر می‌رسد که موضوع تبلیغ در دل جریان تأسیس دانشگاه قرار داشته است و در واقع یک تنها یک رشته نبوده و همه‌ی دانشگاه روی بنیان تبلیغ بنا شده بود و با توجه به تأکیدی که بر یادگیری زبان‌های خارجی می‌شده است می‌توان نتیجه گرفت که این تبلیغ منحصر به داخل نبوده و بر عرصه‌ی بین‌الملل نیز تأکید داشته است.

با چنین دیدگاهی شاهدیم که در سال‌های اولیه تأسیس دانشگاه که دانشجویان صرفاً دروس حوزوی و معارف اسلامی را می‌خواندند یادگیری زبان‌های عربی و انگلیسی نیز جزو دروس آن‌ها در نظر گرفته شده بود. تا در سال ۱۳۶۵ که برنامه‌های درسی دانشگاه تدوین شد و رشته «معارف اسلامی و تبلیغ»، به همراه رشته‌های «معارف اسلامی و علوم سیاسی»، و «معارف اسلامی و اقتصاد» به عنوان رشته‌های اصلی دانشگاه معرفی شدند و دانشجویان به مطالعه دروس تخصصی رشته خود نیز پرداختند.

اهمیتی که مسئولین دانشگاه برای یادگیری زبان‌های خارجی قائل بودند باعث شده تا تعداد واحدهای مرتبط به یادگیری زبان‌های خارجی برای هر رشته تقریباً در حدود ۴۵ واحد نظر

گرفته شود.

تاکید و تمرکز مضاعف بر آموزش زبان خارجی (انگلیسی، عربی، فرانسه) و کامیابی دانشگاه در این امر، یکی از دستاوردهای مهم دانشگاه به شمار می‌رود. تسلط نسبی فارغ‌التحصیلان دانشگاه بر دست کم دو زبان از سه زبان نامبرده، توانایی آنها در مراجعه به متون کلاسیک زبان اصلی در همه رشته‌های تلفیقی را تا اندازه بسیار زیادی افزایش داده است. (خانی، ۱۳۸۹: ۵۱)

۲-۳. بین‌المللی شدن و انتخاب شعار مرجعیت علمی

(تاکید بر رهنمودهای مقام معظم رهبری)

در دیدار دانشجویان، اساتید، کارکنان و مدیران دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در غدیر ۱۳۸۴ با مقام معظم رهبری ایشان چشم‌انداز جدید و وسیع‌تری را برای این دانشگاه ترسیم کردند و مسئولیت سنگین‌تری را بر دوش این مجموعه قرار دادند. ایشان وظیفه اصلی دانشگاه امام صادق علیه‌السلام را به عنوان یک دانشگاه اسلامی، دستیابی به مرجعیت علمی در دنیا بیان کردند که بی شک دستیابی به آن نیازمند تلاش و برنامه‌ریزی در این راستا می‌باشد (رضاییان، ۱۳۹۳: ۲)

در این دیدار ایشان صراحتاً بر کارکردها و خروجی‌های ایده‌آل دانشگاه اشاره می‌کنند. ایشان ایجاد حرکت و تحرک در علم را بعنوان رسالت دانشگاه معرفی می‌کنند و تبدیل دانشگاه به مرجعی برای تحقیقات مراکز علمی و دانشگاه‌های جهان را به عنوان هدف دانشگاه در نظر می‌گیرند.

مرجع علمی، عالم‌ترین نهاد در حوزه علمی انتخابی است. این موضوع مشتریان علم را به سوی مرجع علمی فرا می‌خواند. یک نهضت جمع‌آوری علم در مرجع علمی برپاست که تمام علم مربوط را از هر کجا و هر کسی جمع‌آوری می‌کند. مرجع علمی باید بدانند در حوزه انتخابی علم، مرز دانش کجاست؟ سوالات اساسی چیست؟ وجه دیگر جمع‌آوری علم، جمع شدن اساتید میرز آن حوزه علمی (پرسشگران و در عین حال پاسخ‌دهندگان اصلی آن علم) در مرجع علمی است. این مهم (جمع‌آوری علم و عالم) می‌تواند با حضور موثر در میان شبکه مرجعیت دنیا و ارتباط قوی با آن‌ها اتفاق بیفتد. (گودرزی، ۱۳۹۰: ۸)

از دیگر شاخص‌هایی که همراه با مرجعیت علمی مطرح می‌شود تأکید بر این نکته است که هنگامی که این شعار را برای دانشگاه خود انتخاب می‌کنید قاندا نمی‌توانید ارتباط با دنیای

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —
خارج را قطع نمایند یعنی مرجعیت علمی طبیعتاً به معنای ارتباط و تعامل بین‌المللی است چرا که
در محصولات دانشگاه (دانش و دانشمند) بایستی مزیتی رقابتی وجود داشته باشد که باعث گردد
در رقابت با دیگران، آن‌ها انتخاب شوند.

رکن اول مفهوم مرجعیت، رجوع است. یعنی دیگران باید به او مراجعه داشته، از پاسخ‌ها و
راه‌حل‌ها یا سوالات و مساله‌ها استفاده نمایند. شاخص ارجاع در اینجا است که کاربرد می‌یابد؛
بنابراین مرجع علمی بایستی امکان دسترسی ساده و سریعتر دیگران را به تولیدات خود فراهم
آورد؛ این خود موجب شناخته شدن مرجع علمی و شهرت این نهاد می‌گردد. (گودرزی، ۱۳۹۰:
۸)

مرجعیت دارای سه سطح است: مرجعیت بنیادی، مرجعیت سیاستگذاری و مرجعیت کاربردی
که در هر سه نوع نیاز به تعامل و ارتباط با مراکز علمی بدیهی است. در سطح اول یعنی
مرجعیت بنیادی، گزاره‌های بنیادی و حرف‌های اساسی تولید می‌شود، پاسخ‌های مسائل را در
این سطح نمی‌توان یافت اما گزاره‌هایی است که برای تولید پاسخ و ارائه راه‌حل ناچار از
مراجعه به آن هستیم مانند فلسفه علم و روش‌شناسی. مرجعیت در اینجا در عمق حوزه علمی
اتفاق می‌افتد. مخاطب این سطح مراکز علمی و تحقیقاتی و همچنین محققین هستند. در این
سطح از مرجعیت کمتر از انگلستان یک دست دانشگاه وجود دارد، و در صورتی که چنین سطحی
انتخاب شود مرجعیت به معنای واقعی پدید می‌آید.

مرجعیت سیاستگذاری دومین سطح مرجعیت است. راه‌حل‌ها و پاسخ‌ها متناسب با مطلوب‌ها
تولید می‌شود. ویژگی این گزاره‌ها، جهت‌گیری آن‌ها به سمت اهداف است. تولید پاسخ و ارائه
راه‌حل هدایت شده و جهت داد اتفاق می‌افتد. مانند نظام بانکداری اسلامی، برنامه جامع رسانه
در کشورهای اسلامی. در واقع سطحی که مطالعات و پژوهش‌های راهبردی در آن صورت
می‌گیرد. مخاطب این سطح مراکز سیاست‌گذاری است.

سطح سوم مرجعیت، مرجعیت کاربردی است در این سطح از مرجعیت پاسخ‌ها و راه‌حل‌ها
برای سوال‌ها و مساله‌های روز وجود دارد. در این سطح تفاوتی میان دانشگاه‌ها نیست و همه
دانشگاه‌ها برای پاسخ به نیازها و مسائل مردم تلاش می‌کنند. مرجعیت در اینجا در سطح حوزه
علمی اتفاق می‌افتد. از اینرو بالفعل است و موجب سرازیری حمایت و امکانات به دانشگاه
می‌شود و اثرگذاری آن در جامعه ملموس خواهد بود. عمده دانشگاه‌ها در این سطح قرار دارند.
رتبه‌بندی ۵۰۰ دانشگاه برتر در همین سطح معنا یافته است. (رودی، ۱۳۸۹: ۱۴۷)

۳. دلایل بین‌المللی شدن دانشگاه و مزایای آن

مبنای این سوال و پرسش از چرایی بین‌المللی شدن یا مزایای بین‌المللی شدن دانشگاه امام صادق علیه‌السلام یکی از بخش‌های اصلی این مقاله است. مجموعه پاسخ‌های ارائه شده از سوی اساتید هر کدام مانند چراغی بخشی از علل و چرایی بین‌المللی شدن دانشگاه را روشن می‌نماید. پاسخ به این سوال که اساساً چرا دانشگاه امام صادق علیه‌السلام می‌بایست در مسیر بین‌المللی شدن حرکت کند می‌تواند مسیر حرکت دانشگاه در دیپلماسی علمی را هموار سازد. در این بخش مجموعه‌ای از دلایل داخلی (رشد علمی دانشگاه) و دلایل خارجی (دیپلماسی علمی) را بیان می‌داریم:

۳-۱. تکلیف و تعهد در اسناد بالادستی

یکی از دلایلی که اساتید مختلف در ضرورت بین‌المللی شدن دانشگاه ذکر می‌کردند اشاره مستقیم به بین‌المللی شدن در اسناد بالادستی دانشگاه است. در واقع با نگاهی به اسناد بالادستی می‌توان پی برد که هدف از تأسیس دانشگاه، محدود به داخل نظام نمی‌شده است. گذشته از دیدگاه بین‌المللی که موسسان دانشگاه آیت الله مهدوی کنی و آیت الله بهشتی داشتند، سند چشم انداز دانشگاه نیز به مرجعیت اشاره دارد. یعنی مجموعه دستاوردها و تولیدات آن بالاترین اثرگذاری و بیشترین مراجعه کننده را داشته باشد و این زمانی می‌تواند اتفاق بیفتد که مادرهای دانشگاه را به روی جهان بیرون باز کنیم.

در بیانیه رسالت دانشگاه نیز به تنظیم و تقویت مستمر ارتباط با سایر مراکز علمی که همسو باشند و ارتباط با کشورهای اسلامی و سایر کشورهای جهان اشاره شده است. همینطور بحث از مقابله با تهاجمات فکری و فرهنگی شده است، در واقع لزوم آگاهی از زمان تهاجم و مولفه‌های آن، در درجه اول منوط به تعامل و ارتباط با دنیای بیرون است و در درجه دوم برنامه‌ریزی جهت مقابله با آن.

در سند اهداف کلان دانشگاه نیز به این موضوع اشاره شده که محصول علمی دانشگاه در موقعیت مرجعیت علمی جهان قرار گیرد. لازمه این امر اولاً آگاهی از محصول دانشگاه‌های جهان و مراکز علمی می‌باشد، و ثانیاً فعالیت در آن حوزه و رفع خلاءها و نواقص آن. در واقع لازمه هر دو نکته آگاهی و آشنایی با دستاوردهای علمی دانشگاه‌های دیگر و مراکز پژوهشی در

◊ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —
سطح جهان است برای تولید علمی‌ای که محصول آن در موقعیت مرجعیت علمی جهان قرار گیرد. در نتیجه می‌توان گفت که براساس سند چشم‌انداز اهداف کلان و بیانیه رسالت مطمئناً باید در مسیر بین‌المللی شدن قرار بگیریم. پیروی از اسناد بالادستی، نه انتخاب، بلکه تکلیف دانشگاه است. در واقع بین‌المللی شدن دانشگاه را باید اقتضای حیات دانشگاه در دوره جهانی شدن دانست و نه یک کالای لوکس، یعنی لازمه تنفس در فضای علمی معاصر، بین‌المللی شدن است.

۳-۲. رشد علمی

یکی از مهمترین تأثیرات بین‌المللی شدن دانشگاه را باید در رشد علم جستجو کرد در واقع همانطور که وقتی یک نهالی را که از یک زمین کوچک یا گلدان به یک باغ و یا زمین فراخی منتقل می‌کنیم یعنی گستره و زمینه را برای آن گسترده می‌کنیم، آن نهال تنومندتر و رشد و ثمردهی آن بهتر می‌شود. تعامل در عرصه بین‌الملل نیز نه تنها موجب ایجاد توانمندی‌های جدید برای دانشجویان و اساتید خواهد شد بلکه حتی شخصیت‌های علمی و اجرایی دانشگاه را قوت‌هایی می‌دهد که مدیریت کردن یک نهاد بسیار محدود و محصور این توانمندی‌ها و قوت‌ها را در آن‌ها ایجاد نمی‌کند. افراد را واقف بر یکسری مسائل می‌کند که در شرایط قبلی ملموس و محسوس نیست ولی ورود به عرصه‌های بین‌المللی باعث اطلاع از آن‌ها و آگاهی از لزوم ارائه پاسخ به آن‌ها می‌کند.

آگاهی از آخرین فعالیت‌های علمی و عدم انجام کارهای تکراری در حوزه علم از دیگر مزایای ارتباطات بین‌المللی دانشگاه است. در واقع ممکن است عدم آگاهی از پژوهش‌های روز دنیا منجر به آن شود که پژوهشی در دانشگاه آغاز شود که نتایج آن در دانشگاه‌های دیگر مشخص بوده و در نهایت این مسئله منجر به اتلاف هزینه و وقت و در نهایت عقب‌ماندگی علمی شود.

از دیگر فواید جانبی بین‌المللی شدن و تأثیر آن بر رشد علمی دانشگاه، افزایش اعتبار دانشگاه و افزایش مخاطبان در درون کشور است بدین معنا که بین‌المللی شدن به طور حتم موجب بهبود چهره و برند داخلی دانشگاه نیز خواهد شد.

۳-۲-۱. بین‌المللی شدن و فضای رقابتی با دانشگاه‌های دیگر

حضور در فضای رقابت علمی از فواید مهم بین‌المللی شدن و موجب تسریع سرعت رشد علمی دانشگاه می‌شود. عده‌ای نگران این موضوع هستند که در صورت عدم بین‌المللی شدن و دور بودن از فضای رقابت علمی فرامرزی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام خیلی زود از دانشگاه‌های دیگر کشور که در حال حرکت به سمت بین‌المللی شدن هستند عقب مانده و جایگاه پیشتازی در علوم انسانی را به آن‌ها واگذار نماید. برای مثال دانشگاه علامه طباطبایی یکی از دانشگاه‌هایی است که با توسعه ارتباطات بین‌المللی خود قصد دارد در زمینه علوم انسانی در منطقه رتبه اول را کسب نماید. رضوی فرد از اعضای هیات علمی این دانشگاه اینطور عنوان می‌دارد که ما این هدف‌گذاری منطقه‌ای را پیش‌بینی کرده‌ایم که دانشگاه علامه باید در رنکینگ اول بشود، شعار ما این بوده که علامه باید دانشگاه اول علوم انسانی منطقه خاورمیانه باشد این شعار ماست که که از دوره ریاست جدید تعیین شده است. دانشگاه علوم انسانی اول در خاورمیانه، ما الان داریم برای این شعار می‌جنگیم. (مصاحبه اختصاصی، ۱۳ دیماه، ۱۳۹۵) لذا به نظر می‌رسد در صورتی که دانشگاه امام صادق علیه‌السلام خود را از فضای رقابتی علوم انسانی دور نگاه دارد با توجه به وجود رقبای جدی در داخل و خارج از کشور در آینده‌ای نه چندان دور عرصه را واگذار نماید.

همچنین عدم وجود فضای رقابت بین‌المللی و مقایسه با دانشگاه‌های خارجی باعث خواهد شد دانشجویان دچار غرور یا روزمرگی شده و انگیزه کار و تلاش را از دست بدهند. در واقع یکی از کارویژه‌های ورود به عرصه‌های بین‌المللی این است که دانشجو از سرعت حرکت علمی دیگران مطلع و سعی می‌کند از جریان سریع علمی جا نماند.

عدم حضور در فضای رقابتی حتی می‌تواند منجر به از دست رفتن متقاضیان حضور در دانشگاه یا متقاضیان ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر تحصیلی شود با توجه به اینکه حرکت در فضای رقابت علمی منجر به رشد افراد می‌شود لذا خروجی دانشگاهی که خارج از فضای رقابتی باشد خروجی مطلوب و رشد کرده‌ای نخواهد بود.

۳-۲-۲. بین‌المللی شدن و تأثیر آن بر دانشجویان و فارغ‌التحصیلان

در صورتیکه در طول این تحقیق به این نتیجه می‌رسیدیم که هدف اصلی دانشگاه تولید و

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

پرورش نیرو برای نظام است باز هم این سوال مطرح بود که آیا نیازی به بین‌المللی شدن دانشگاهی که هدف آن صرفاً تربیت نیرو برای نظام است، وجود دارد یا خیر؟ برخی از پاسخ‌دهندگان بر این عقیده هستند که حتی اگر بپذیریم که دانشگاه هدف اصلی خود را پرورش نیرو برای نظام اسلامی تعیین کرده یا اینکه بعد از مدتی این موضوع تبدیل به بای پروداکت دانشگاه شده است باز هم دانشگاه هیچ انتخابی به غیر از بین‌المللی شدن نخواهد داشت.

در واقع حتی برای پرورش نیروهای توانمند، دانشگاه می‌بایست به سمت بین‌المللی شدن و توسعه ارتباطات بین‌المللی خود حرکت نماید. مدیر داخلی نظام یعنی نظامی که بحث صدور انقلاب را دارد بدون داشتن فهم و درک ارتباطات بین‌المللی نخواهد توانست موفق عمل کند. هر چند در طول دوران حیات دانشگاه موضوع کادرسازی و گسترش مرزهای دانش در رشته‌های تازه تأسیس در دانشگاه بایکدیگر توأمان پیگیری می‌شده اما این سوال ایجاد می‌شود که حتی اگر به کادرسازی هم قائل باشیم چگونه می‌توانیم دانشگاهی ایجاد کنیم که دانشجویان آن خود را برای نظام نوپای بین‌المللی آماده نکرده‌اند؟

تأثیر بین‌المللی شدن بر فراگیری زبان خارجی دانشجویان نیز از دیگر موضوعات حائز اهمیت است. هنگامی که دانشجویان کاربرد زبان خارجی را در طول دوران تحصیل خود نبینند، هم‌انگیزه یادگیری و هم‌میزان آن کاهش خواهد یافت. دانشگاهی که بین‌المللی نشده، تقویت زبان انگلیسی و عربی در آن بسیار مشکل است چرا که دانشجویان کاربرد و نیاز به آن را احساس نمی‌کنند و یادگیری زبان خارجی در آن بی‌معنا شده و فروکش می‌کند. دغدغه ارتباط بین‌المللی دانشجویان او را به سمت تقویت مهارت‌های زبان خارجه و به سمت خواندن متون اصلی در آموزش می‌کشاند. شاید بتوان یکی از دلایل توانمندی فارغ‌التحصیلان دوره‌های اول دانشگاه امام صادق علیه السلام را در حوزه یادگیری زبان خارجی، تعیین افق بین‌المللی و به تبع آن فعال بودن دانشگاه در این عرصه دانست.

۳-۲-۳. بین‌المللی شدن و حفظ مزیت فارغ‌التحصیلان در نگاه مشتریان

شاید یکی از زنگ خطرهای مربوط به بین‌المللی شدن در حوزه فارغ‌التحصیلان دانشگاه باشد. در یک بازار رقابتی، سازمان باید نگران مشتری باشد مشتری یک دانشگاه علاوه بر دانش آموزان متقاضی ورود، سازمان‌ها و نهادهای بیرونی خریدار خروجی‌ها نیز هستند. این امکان وجود دارد که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی که بین‌المللی نشده است بعد از فارغ‌التحصیلی نه تنها

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

مزیتی نسبت به دانشجویان دانشگاه‌های دیگر نداشته باشند بلکه در حوزه‌های بین‌المللی، توان رقابت با فارغ التحصیلان دانشگاه‌های بین‌المللی شده را نداشته باشند. چنانچه تقاضای بازار برای تولیدات و فارغ التحصیلان یک دانشگاه کاهش یابد درواقع یک اعلام خطری برای مسئولین دانشگاه است.

در خصوص دانشگاه امام صادق علیه السلام فارغ التحصیلان دوره‌های اول، به صورت گسترده ای وارد فضای اجرایی و مدیریتی کشور شده اند و در نقش‌ها و پست‌های مختلف خود درخشیده‌اند، از این جهت نگاهی به دانشجوی امام صادقی وجود دارد و توقعی که از او می‌رود و همچنین ارزش‌گذاری مثبتی که به وی نسبت داده می‌شود متأثر از سرمایه نمادینی است که نسل‌های پیشین فراهم کرده‌اند و در واقع سطح توقع نسبتاً بالایی است. اما گاهی شاهدیم که انتظارات افراد در فضای اجتماعی بزرگتر برآورده نمی‌شود مثلاً توقعی که از دانشجوی امام صادقی به عنوان کسی که مسلط به دو زبان خارجی است در بسیاری از نسل‌های جدید میزان نیاز را برآورده نمی‌کند و به عبارت دیگر تسلط بر زبان‌های خارجی حال یا شاید در دوره‌های اولیه بیشتر بوده شاید هم فضای عمومی جامعه که به زبان خارجی را به یک مهارت عمومی تبدیل کرده سبب شده است انتظار از دانشجوی امام صادقی برآورده نشود. (حسن پور، ۱۳۸۹، ۱۶۷)

۳-۳. دلایل خارجی

۳-۳-۱. بین‌المللی شدن و دیپلماسی علمی

نهادهای علمی و دانشگاهی می‌توانند فعال‌ترین بازیگر عرصه دیپلماسی علمی به شمار آیند. در واقع از یک دانشگاه به عنوان مهد تولید علم و دانش می‌توان انتظار داشت تا با استفاده از این ظرفیت به دیپلماسی عمومی کشور کمک کند و در سطح منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تأثیرگذار باشد. از آنجایی که علم زبان مشترک همه انسان‌ها است، دانشگاه‌ها می‌توانند بدون حساسیت‌های معمول از این ابزار در جهت کمک به پیشبرد سیاست‌های کلان کشور استفاده نمایند. در دنیای کنونی عاقلانه‌ترین اقدام برای گسترش نفوذ و تأثیر جمهوری اسلامی، حضور علمی است. در صورتی که مردم دیگر کشورها، به جهت علمیت، تحت تأثیر جمهوری اسلامی باشند کمترین برخوردها و بهترین بازخوردها و آورده‌ها را به ارمغان خواهند داشت. چرا که

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

نمی‌توان علم را با بهانه‌های سیاسی، ایدئولوژیکی، انگیزه‌های شخصی و حزبی رد کرد. حجه الاسلام دکتر سعید مهدوی کنی هم با تاکید بر اهمیت و نفوذ زبان علم، راه حضور و تأثیرگذاری در عرصه بین‌الملل را تولید و بکارگیری زبان علم می‌داند، وی مخاطب اصلی دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در دنیای بیرون را علمای غرب معرفی می‌کند: این‌ها گوش به زنگ هستند که حرف جدید را بشنوند و شما باید یک همچین کاری انجام دهید. من می‌گویم زبان تبلیغ امروز در دنیا زبان علم است. البته مردم عادی هم هستند نفی نمی‌کنیم، می‌گوییم آن‌ها مخاطب جامعه الصطفی هستند. امروزه علمای غرب مخاطب ما هستند. زبان علمای غرب انگلیسی نیست، بلکه زبان علم است. اگر شما با علم صحبت کنید، بنده مطمئن هستم بسیاری از آن‌ها می‌آیند، زانو می‌زنند، گوش می‌دهند و مسلمان می‌شوند. بسیاری از رهبران فکری دنیا مسلمان می‌شوند اگر شما بتوانی همانطور که امام رضا علیه‌السلام فرمودند *إِنَّ النَّاسَ لَوَ عِلْمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا*. اگر مردم زیبایی‌های سخنان ما را می‌شناختند، بی‌شک از ما پیروی می‌کردند. اگر بتوانید برای مشکل و معضل دنیای امروز جوابی پیدا کنید، بسیاری از بزرگان می‌آیند و در مقابل شما زانو می‌زنند. غربی‌ها این تواضع را دارند که اگر یکجا حرف علم باشد می‌آیند و به حرف شما گوش می‌دهند. راه هدایت غرب امروز نه جنگ و نه تبلیغات است - البته آن هم لازم است، بنده تبلیغات را نفی نمی‌کنم - اما موضوع اصلی غرب، علم است. با زبان علم بدون جنگیدن حرف شما را گوش خواهند داد و از آن تبعیت می‌کنند. اگر شما حرف پیشرو داشته باشید، می‌آیند و گوش می‌کنند. البته شکی نیست که هر کسی دنبال منافع خودش است، ولی وقتی آمدند و شما مبانی خود را توضیح دادید آرام آرام آن حرف منفعت طلبی تبدیل به اعتقاد و ایمان می‌شود. (مصاحبه اختصاصی، ۲۷ دیماه، ۱۳۹۵)

۳-۲-۳. بین‌المللی شدن و انقلاب اسلامی

رئیس دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دکتر شریعت عقیده دارند ما باید بین‌المللی شویم به همان علت که انقلاب بین‌المللی شد یعنی تبدیل شیعه به یک بازیگر بین‌المللی، چرا اگر به این سمت حرکت نمی‌کردیم توانایی حرکت در داخل را هم از دست می‌دادیم: یک نکته را باید مورد عنایت قرار دهید. ما تا قبل از انقلاب داشتیم در سطح ملی بازی خود را می‌کردیم. ما شیعیان داعیه حکومت نداشتیم، حدود ۱۲۰۰ سال بعد از امام زمان در همین کشور هم زندگی می‌کردیم، آرا و افکارمان را هم بازسازی کردیم. مرحوم امام خمینی قدس سره وقتی سال ۵۷

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

انقلاب را رهبری کرد می‌خواست ما را بازیگر بین‌المللی کند. امام این را متوجه شده بود که الان جریان دنیا جریانی نیست که قبل از آن بود، امام شناسی یعنی این. چرا تا قبل از امام کسی وارد عرصه بین‌المللی نشده بود، قیام نکرده بود؟ چون در داخل داشتیم کارمان را می‌کردیم و نیازی هم نداشتیم. امام متوجه شد که دیگر زمانه طوری شده که اگر در بیرون بازی نکنی، توانایی بازی داخل هم نداری. علت افت ما این است که مدت‌ها از خارج غفلت کردیم. ما بازی را به سمت داخل محدود کردیم و کمتر به بیرون توجه کردیم. ما شیعه‌ها که به قول شهید بهشتی شیفته قدرت نبودیم ما اگر می‌توانستیم تبلیغات خودمان را در زمان شاه و با حکومت امثال شاه انجام دهیم مطمئن باشد به انقلاب متوسل نمی‌شدیم. دیدیم نمی‌توانیم بدون یک حکومت که با جهان، دیپلماسی و ارتباط بین‌المللی داشته باشد، کار کنیم و ساختار داخلی هم اجازه کار به ما نمی‌دهد، لذا انقلاب کردیم. چرا حکومت تشکیل دادیم؟ برای اینکه ساخت جهانی را بشکافیم. (مصاحبه اختصاصی، ۱۵ دیماه، ۱۳۹۵)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

لازمه فعال شدن کشورها در دیپلماسی علمی، فعال شدن دانشگاه‌ها در این زمینه است. در واقع سکاندار هدایت دیپلماسی علمی کشورها، دانشگاه‌ها هستند. پیش شرط فعال شدن دانشگاه‌ها در عرصه دیپلماسی علمی نیز بین‌المللی شدن آن‌هاست. بین‌المللی شدن یعنی مجموعه فعالیت‌های مربوط به گسترش همکاری‌ها و ارتباط علمی و دانشگاهی بین‌المللی که هدف از آن فراهم ساختن محیط آموزشی و پژوهشی در دانشگاه‌هاست که به نحو واقعی در ارتباط و همبسته با چشم‌اندازها و پیشرفت‌های جهانی باشد.

با بررسی تاریخچه عملکرد دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در دیپلماسی علمی دریافتیم که موسسین اولیه دانشگاه حتی پیش از تأسیس دانشگاه در فکر تأسیس دانشگاهی با ارتباطات گسترده بین‌المللی بودند و به نوعی دانشگاه الازهر را الگوی خود قرار داده بودند. دانشگاه الازهری که دارای دو بعد بود. اول مرکزی برای تولید اندیشه و دوم مرکزی برای ترویج اندیشه که هر دو مورد کاملاً در مسیر حرکت در جاده دیپلماسی علمی به شمار می‌آید. در خصوص دانشگاه امام صادق علیه‌السلام به نظر می‌رسد ریل‌گذاری اولیه به درستی صورت گرفت: انتخاب مکان دانشگاه، تدوین اساسنامه، بیانیه رسالت دانشگاه، سند اهداف کلان، ایجاد رشته تبلیغ و تأکید بر یادگیری زبان‌های عربی و انگلیسی / فرانسه همگی در راستای حضور در

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

عرصه‌های بین‌المللی قابل درک می‌باشند.

با نگاهی به اولین نتایج عملکرد دانشگاه در می‌یابیم که آنچه دانشگاه در جهت آن تلاش می‌کرد "دیپلماسی تبلیغ" بود و نه دیپلماسی علمی. شاید انتخاب این راهبرد با توجه به تازه تأسیس بودن دانشگاه و عدم تولید محتوای علمی کافی و همچنین فضای متاثر از راهبرد کلان صدور انقلاب در سال‌های اولیه پیروزی انقلاب اسلامی ایران قابل توجیه باشد. نگاهی به فعالیت‌های بین‌المللی سال‌های اولیه تأسیس دانشگاه از قبیل پذیرش دانشجوی خارجی، اعزام دانشجو به خارج از کشور، و اردوهای گروهی به کشورهای لبنان، عراق، سوریه و اردن در همین چارچوب بوده است.

اعزام دانشجویان مبلغ به سراسر جهان راهبردی بود که دانشگاه برای سال‌های اولیه در نظر گرفته بود. در واقع یکی از دلایل اصلی تاکید بر آموزش زبان‌های خارجی در دانشگاه، اعزام فارغ‌التحصیلان متخصص و آشنا با معارف اسلامی و زبان خارجی برای تبلیغ به خارج از کشور بود، اما این موضوع به دو دلیل به نتایج مطلوب نینجامید. اول اینکه سازمان‌هایی مانند وزارت امور خارجه و سازمان فرهنگ و ارتباطات که امکان جذب و استفاده از چنین نیروهایی را در کسوت سفیر، دیپلمات یا رایزن داشتند از همکاری در زمینه جذب این نیروها (به غیر از چند سال اول) خودداری نمودند و هر کدام اولویت جذب، را به نیروهای پرورش یافته در دانشکده‌های خود اختصاص دادند و یا از سازوکارهای مستقلی در زمینه جذب نیرو استفاده کردند. دوم اینکه هیچ برنامه‌ریزی از سوی دانشگاه برای اعزام رسمی فارغ‌التحصیلان به خارج از کشور صورت نگرفته بود و شاید هم در صورت اعزام عملاً امکان اثربخشی این افراد در کشورهای دیگر به دلیل حساسیت‌های معمول به افراد خارجی وجود نداشت و به نظر می‌رسید که بهترین نوع تبلیغ در کشورهای خارجی استفاده از نیروهای خود آن کشورها است که با فرهنگ و زبان خود کاملاً آشنا و مورد اعتماد کامل بودند.

در حالیکه انتظار می‌رفت دانشگاه که هدف خود را دیپلماسی تبلیغ تعیین کرده، تمرکز خود از اعزام فارغ‌التحصیلان به جذب دانشجویان خارجی منتقل کند اما شاهدیم که بعد از چند دوره، پذیرش دانشجوی خارجی نیز متوقف شد از جمله دلایل این امر می‌توان به این موارد اشاره کرد: عدم تعریف دوره‌های متناسب با دانشجویان خارجی و عدم تفکیک واحدهای درسی اجباری، برای دانشجویان خارجی و داخلی، و همچنین پیوسته بودن مقطع کارشناسی ارشد که باعث طولانی شدن دوره‌های تحصیل به مدت ۷ سال در دانشگاه شده بود همگی در نهایت

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

منجر به آن شد که دانشجویان خارجی کمتر تمایل به حضور و یا ادامه تحصیل در دانشگاه داشته باشند. ظهور رقبای جدید در امر تبلیغ مانند جامعه المصطفی که واجب بودن امر پذیرش دانشجوی خارجی را در نظر مسئولین دانشگاه از بین برد.

توقف اعزام دانشجو به خارج از کشور و جذب دانشجوی خارجی در دوره‌ای باعث شد که فارغ‌التحصیلانی که قرار بود به عنوان مبلغ به اقصی نقاط جهان اعزام شوند جذب بدنه کارشناسی دولت شوند، این امر در سال‌های اولیه انقلاب که مباحث مربوط به تعهد و تخصص در کشور رواج داشت قابل توجه بود اما در سال‌های بعد فارغ‌التحصیلان دانشگاه وارد طیف وسیعی از مشاغل مختلف (اعم از دولتی و غیردولتی) شدند. این موضوع باعث شد از نظر جامعه، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام بعنوان مکانی برای تربیت مدیران و کارشناسان نظام به حساب آید. امری که باعث شد مقام معظم رهبری در سخنرانی خود خطاب به مسئولین، اساتید و دانشجویان دانشگاه نسبت به آن انتقاد کرده و آن را مطلوب دانشگاه ندانند. ایشان تبدیل شدن به مرجعیت علمی را هدف و مطلوب دانشگاه معرفی می‌نمایند.

شعار مرجعیت علمی را باید نزدیکترین عبارت به دیپلماسی علمی به شمار آورد چرا که تبدیل شدن به مرجعیت علمی در جهان، بالاترین سطحی است که در دیپلماسی علمی می‌توان بدان دست یافت و حصول آن بیشترین تأثیرگذاری را در تمام حوزه‌های دیپلماسی علمی بدنبال خواهد داشت. با وجود توصیه مقام معظم رهبری بر لزوم بازگشت دانشگاه در مسیر دیپلماسی علمی، باز هم شاهد تغییری در روند حرکتی دانشگاه نیستیم. در طول این تحقیق دلایل مختلفی برای این امر بدست آمد اما به نظر می‌رسد یکی از دلایل اصلی آن باور مسئولان دانشگاه به عدم تولید محتوای کافی برای حرکت در این مسیر است. در پاسخ به این دلیل می‌توان اینگونه استدلال کرد که شاید یکی از دلایل عدم تولید محتوای مطلوب در طول حیات ۳۶ ساله دانشگاه، عدم ارتباط با دنیای خارج بوده است چرا که به طور حتم همفکرانی برای تولید علوم انسانی اسلامی در سراسر جهان هستند که در صورت ارتباط با آن‌ها و هم‌افزایی داشته‌ها، حصول نتایج مطلوب تسهیل و تسریع می‌شد.

در پاسخ به سوال اصلی تحقیق باید گفت که تأثیرگذاری دانشگاه در دیپلماسی علمی کشور در حد و اندازه مطلوب نبوده است. در واقع اکثر اساتید تأثیر دانشگاه امام صادق علیه‌السلام بر دیپلماسی علمی را کم یا خیلی کم ارزیابی می‌کنند. معدود اساتیدی هم که نتایج حاصله را مطلوب ارزیابی می‌کنند آن را براساس "حجم کوچک دانشگاه در ساخت کلان کشور" و

◊ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —

"حمایت‌ها از دانشگاه" نمره گذاری می‌کنند. در واقع در هر دو حالت هنگامیکه به نتایج نگاه می‌کنیم تأثیرگذاری دانشگاه در دیپلماسی علمی را ناکافی می‌بینیم. هر چند حضور بخش قابل توجهی از فارغ‌التحصیلان دانشگاه در جایگاه سفیر، دیپلمات، رایزن و استاد دانشگاه‌های خارجی می‌تواند ظرفیت خوبی برای فعالیت دانشگاه در عرصه دیپلماسی علمی باشد اما این ظرفیت تاکنون بالفعل نشده است.

منابع:

منابع فارسی

- احمدی، حسین، (۱۳۹۱). نقش و جایگاه دیپلماسی علم و فناوری در حوزه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه ارشد
- انواری، امیرهادی، (۱۳۸۸). "دانش آموختگان دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در پست‌های مدیریتی"، قابل دسترسی در سایت عصر ایران به آدرس:
<http://www.asriran.com/fa/news/۹۸۱۳۰/%D۸%AF%D۸%A۷%D۹%۸۶%D۸%B۴-%D۸%A۲%D۹%۸۵%D۹%۸۸%D۸%AE%D۸%AA%DA%AF%D۸%A۷%D۹%۸۶-%D۸%AF%D۸%A۷%D۹%۸۶%D۸%B۴%DA%AF%D۸%A۷%D۹%۸۷-%D۸%A۷%D۹%۸۵%D۸%A۷%D۹%۸۵-%D۸%B۵%D۸%A۷%D۸%AF%D۹%۸۲%D۸%B۹-%D۸%AF%D۸%B۱-%D۹%BE%D۸%B۳%D۸%AA-%D۹%۸۷%D۸%A۷%D۹%۸A-%D۹%۸۵%D۸%AF%D۹%۸A%D۸%B۱%D۹%۸A%D۸%AA%D۹%۸A>
- براتی، مسعود، (۱۳۹۱). "دیپلماسی علم و فناوری چیست؟" قابل دسترسی در <http://www.techdiplomacy.ir>
- پاکدامن، محمد، (۱۳۹۵). "چگونه اسرائیل نسل جدیدی از یهودیان افراطی را در جهان تربیت می‌کند؟" وبسایت پایگاه علم و دانش هادی، منتشر شده در تاریخ ۱۵ تیر ۹۵، قابل بازیابی در پیوند زیر: <http://haadi.ir/News/۴۳۸>
- پرویزی، جمشید، (۱۳۹۲). "نقش آموزش‌های بین‌المللی در دیپلماسی عمومی؛ تجربه استرالیا"، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و هفتم، شماره ۴
- پوراحمدی، حسین، (۱۳۸۹). قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، قم، انتشارات بوستان کتاب.
- پورحسین، ناصر، (۱۳۹۰). "دیپلماسی عمومی نوین و دفاع همه جانبه"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال نهم، شماره ۳۳
- تولایی، روح الله، (۱۳۹۲)، "مرجعیت علمی و رسالت دانشگاه امام صادق علیه‌السلام"، مجموعه مقالات همایش ملی به سوی مرجعیت علمی،

- ۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —
- حسن پور، محمدحسن (۱۳۸۹)، "نظام آموزشی و بازتولید سرمایه فرهنگی: مطالعه موردی دانشگاه امام صادق علیه السلام"
- درخشه، جلال و مصطفی غفاری، (۱۳۹۰)، "دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام فرصت‌ها، اقدامات، اولویت‌ها و دستاوردها"، مطالعات فرهنگ - ارتباطات، سال دوازدهم، زمستان، شماره ۱۶.
- ذوالفقارزاده، محمدمهدی، (۱۳۹۲)، "دیپلماسی علم و فناوری: چارچوبی نظری و پیشنهادهایی عملی"، کنفرانس مدیریت فناوری،
- رودی، کمیل، (۱۳۸۹) دانشگاه و مرجعیت علمی مبتنی بر تجربه دانشگاه امام صادق علیه السلام، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام
- طاهری، ابوالقاسم، (۱۳۹۰). "دانشگاه آزاد اسلامی و بین‌المللی شدن آن"، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، شماره هفدهم، ص ۱۶۰
- طباطبایی، سیدعلی، (۱۳۹۲). "راهکارهای ارتقای همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور"، فصلنامه راهبرد، سال بیست و دوم، شماره ۶۹، ص ۲۱۵
- عسگری، محمود، (۱۳۸۹). قدرت افکنی؛ الزامی برای دارندگی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- فیاضی، محمدحسین، (۱۳۹۵). "حساسیت زدایی اجتماعی در عادی سازی روابط رژیم صهیونیستی با کشورهای عربی"، اندیشکده راهبردی تبیین، اردیبهشت ۹۵
- فیروزآبادی، مرتضی، (۱۳۹۰). "بررسی مفهوم دیپلماسی علم و فناوری و ترسیم وضع موجود آن در جمهوری اسلامی ایران"، گزارش ویژه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری
- قدیمی، اکرم، (۱۳۹۳). "ماهیت دیپلماسی علم و فناوری: میانجی قرن جدید"، روزنامه شرق، شماره ۲۰۶۷
- محسنی، هدی، (۱۳۹۴). "تاثیر دیپلماسی علم و فناوری بر افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه مدیریت در دانشگاه اسلامی، سال چهارم، شماره ۱
- نای، جوزف. اس، (۱۳۸۸)، قدرت نرم و رابطه آن با آموزش عالی. انتشارات دانشگاه هاروارد
- نای، جوزف. اس، (۱۳۸۷) قدرت نرم ابزارهای موفقیت در دیپلماسی عمومی. ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ◊
- هادیان، ن. و احدی، ا. (۱۳۸۸). "جایگاه مفهومی دیپلماسی عمومی"، فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی، سال اول، شماره سوم، صص ۸۵-۱۱۷
- هادیان، ناصر، (۱۳۹۱). "انتظار جامعه علمی از دستگاه دیپلماسی کشور"، قابل دسترس در:

<http://www.cgie.org.ir/fa/news/۴۵۸۳>

منابع انگلیسی

- "About U.S Public Diplomacy", ۲۰۰۸, in :www.publicdiplomacy.org. Accessed on febreray ۲۰۱۶.
- Aidarbek, Kanat Ydyrys, "Education And Soft Power: Analysis As An Instrument Of Foreign Policy". Social and Behavioral Sciences. Volume ۱۴۳, ۱۴ August ۲۰۱۴, P ۵۱۴-۵۱۶
- Knight, j ۲۰۱۴, "the limits of soft power in higher education", university world news, No ۳۰۵.
- Kubow and Krawford, "building global learning experiences: a case study of a Hungarian, Ukrainian, and American educational partnership." Higher education in Europe, Vol ۱۶, No ۱, ۲۰۰۱, pp. ۷۷-۸۵.
- Rose. Wiliam. ۲۰۰۴, Explosion dynamics of pyroclastic eruptions at Santiaguito Volcano, Geophys Res Lett ۳۱: L ۰۰۶۶۰۱۰.
- Sheng-kai, Charles Shia, ۲۰۱۵, "Higher education scholarship as a soft power tool", EUC working paper No ۲۳.

فهرست مصاحبه‌های اختصاصی:

- امامی، سیدمجید، استادیار و معاون پژوهشی دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، مصاحبه اختصاصی، ۴ دیماه، ۱۳۹۵

- ۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و پنجم، زمستان ۱۳۹۷ —
- پیغمی، عادل، استادیار و معاون پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام، مصاحبه اختصاصی، ۲۰ دیماه، ۱۳۹۵
- جعفری، نادر، استادیار و عضو هیات علمی دانشکده معارف اسلامی و مدیریت و مدیرکل سابق طرح و برنامه دانشگاه، مصاحبه اختصاصی، ۱۴ دیماه، ۱۳۹۵
- خانی، محمد حسن، عضو هیئت علمی دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی مصاحبه اختصاصی، ۲۷ دیماه، ۱۳۹۵
- رازینی، روح الله، استادیار و مدیرکل برنامه‌ریزی و ارزیابی آموزش، مصاحبه اختصاصی، ۲۷ دیماه، ۱۳۹۵
- رضوی فرد، بهزاد، دانشیار و فارغ التحصیل مقطع ارشد معارف اسلامی و حقوق دانشگاه امام صادق علیه السلام و معاون پژوهشی و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، مصاحبه اختصاصی، ۱۳ دیماه، ۱۳۹۵
- روشن ضمیر، علیرضا، مربی آموزشی و رئیس بخش زبان‌های خارجی دانشگاه امام صادق علیه السلام، مصاحبه اختصاصی ۵ دیماه ۱۳۹۵
- سیدامامی، کاووس، استاد و عضو هیات علمی دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، مصاحبه اختصاصی، ۱۹ دیماه، ۱۳۹۵
- شریعت، فرشاد، استاد و رئیس دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، مصاحبه اختصاصی، ۱۵ دیماه، ۱۳۹۵
- صادقی مجد، محمد جواد، عضو هیئت علمی دانشکده الهیات معارف اسلامی و ارشاد، مصاحبه اختصاصی، ۱۳ دیماه، ۱۳۹۵
- عسگری، محمدمهدی، دانشیار و معاون تحصیلات تکمیلی دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، مصاحبه اختصاصی، ۱ دیماه، ۱۳۹۵
- عمرانی، سلمان، استادیار و معاون تحصیلات تکمیلی دانشکده معارف اسلامی و حقوق، مصاحبه اختصاصی، ۸ دیماه، ۱۳۹۵
- فکری، مسعود، فارغ التحصیل دانشگاه امام صادق علیه السلام و استاد مدعو بخش زبان‌های خارجی (عربی) و مجری طرح راه اندازی بخش زبان دانشگاه، مصاحبه اختصاصی، ۳ دیماه، ۱۳۹۵
- قانع، احمد علی، دانشیار و عضو هیئت علمی دانشکده الهیات معارف اسلامی و ارشاد و

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و تأثیر آن بر دیپلماسی علمی ۵

- مسئول دروس حوزوی دانشگاه، مصاحبه اختصاصی، ۷ دیماه، ۱۳۹۵
- کریمی، محمود، دانشیار و عضو هیات علمی دانشکده عضو هیئت علمی دانشکده الهیات معارف اسلامی و ارشاد و مدیر سابق اداره همکاری های علمی و بین‌المللی دانشگاه، مصاحبه اختصاصی، ۴ دیماه، ۱۳۹۵
- لطیفی، میثم، دانشیار و رئیس دانشکده معارف اسلامی و مدیریت، مصاحبه اختصاصی، ۱۳ دیماه، ۱۳۹۵
- محسنیان راد، مهدی، استاد و عضو هیات علمی دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، مصاحبه اختصاصی، ۲۹ آذرماه، ۱۳۹۵
- مهدوی کنی، سعید، استادیار و رئیس دانشگاه امام صادق علیه السلام، مصاحبه اختصاصی، ۲۷ دیماه، ۱۳۹۵
- میرلوحی، سیدمصطفی، عضو هیات امنا و مدیرکل روابط عمومی و امور بین‌المللی، مصاحبه اختصاصی، ۲۶ دیماه، ۱۳۹۵
- همایون، محمد هادی، دانشیار و عضو هیات امنا و رئیس دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، مصاحبه اختصاصی، ۲۲ دیماه، ۱۳۹۵